İhlâs Sûresi üzerine

İstanbul'dan okuyucumuz: "İhlâs Sûresinin fazîleti ve nüzûl sebebi nedir? Yirmi Sekizinci Lem'a'da yapılan İhlâs Sûresinin üçüncü âyetinin tefsîrini îzah eder misiniz?"

Kur'ân-ı Kerîm'in 112. Sûresi olan İhlâs Sûresi, Allah'ın birliğini, eşi ve benzeri olmadığını ve hiçbir şeye benzemediğini konu alır, tevhîdi en hâlis biçimde ilân eder ve vahdâniyeti en güzel sûrette beyan eder. Sûrenin meâli şöyledir: "De ki: O Allah birdir. Allah Samed'dir. O, doğurmamış ve doğurulmamıştır. Onun hiçbir dengi yoktur."1

Peygamber Efendimiz (asm), İhlâs Sûresinin Kur'ân'ın üçte birine denk olduğunu müjdelemiştir. Nitekim Ebû Saîd el-Hudrî (ra) bildirmiştir ki: Resûlullah Efendimiz (asm): "Hayatım kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, İhlâs Sûresini okumak Kur'ân'ın üçte birine denktir"2 buyurmuştur.

Yine Ebû Saîd el-Hudrî (ra) bildirmiştir: Resûlullah Efendimiz (asm):

"Ashâbım, Kur'ân'ın üçte birisini bir gecede okumak size güçlük verir mi?" buyurdu. Bu teklif ashâba güç gelmişti.

"Yâ Resûlallah! Bizim hangimizin buna gücü yetişir?" dediler.

Peygamber Efendimiz (asm):

"Allahü'l-Vâhidü's-Samed Sûresi Kur'ân'ın üçte biridir" buyurdu.3

Bu hadîslerin tefsîrini yapan Üstad Bedîüzzaman Hazretleri, Kur'ân'ın her bir harfinin bir çekirdek hükmünde bir hasene olduğunu; İhlâs Sûresinin Besmele ile berâber altmış dokuz harfinin her birisinin ise katlamalı sevabıyla birlikte bin beş yüz sevap değerinde bulunduğundan, Kur'ân-ı Hakîm'in üç yüz bin altı yüz yirmi harfinin üçte birisine denk bir sevap kazandırdığını kaydeder. Üstad Hazretleri bu sırrı şöyle açıklar: İçine bin tane mısır ekilmiş bir tarla farz ediyoruz. Hasat zamanında, sümbül başına yüzer mısır tanesi veren yedi sümbüllü bir mısır bitkisi, neticede yedi yüz mısır tanesini ürün olarak vermiş olmaktadır. Oysa kökte tek bir çekirdek bulunmaktaydı. İşte bir tek mısırın, yedi yüz mısırı netice verdiğini

gördükten sonra; kökteki tek çekirdek için, tüm tarlaya atılan mısır çekirdeklerinin üçte birine denk bir berekete sahip olduğu rahatlıkla söylenebilmektedir. Demek, İhlâs Sûresindeki sevap ve feyiz bereketini müjdeleyen hadis-i şerif—hâşâ—hiç mübalâğa içermediği gibi, gâyet mâkul, mânâlı ve hakikatlı bir esasa işâret buyurmuş bulunmaktadır.4

Bu sûrenin nüzul sebebine gelince; bilindiği gibi, Hazret-i Îsâ'nın (as) tevhid dînini bozan Hıristiyanlar Hazret-i İsâ'ya (as) ulûhiyet izâfe etmişlerdi. Rivâyete göre bu sûre, bir grup Hıristiyan'ın, Yahûdî'nin ve şirk ehlinin gelerek Resûlullah Efendimiz'e (asm): "Rabb'ini bize tarif et; hangi şeydendir? Cevheri nedir? Mâhiyeti nasıldır? Mahlûkâtı O yarattı; Peki O'nu kim yarattı?" gibi, Ulûhiyet sıfatları hakkında muhtelif sorular sormaları üzerine, onlara bir cevap olarak nâzil olmuştur. Resûlullah Efendimiz (asm), onlara: "Rabb'im eşyanın Hâlık'ıdır" buyurdu. Bunun üzerine: "Kul Hüve'llahü Ehad" (De ki: O Allah birdir.) Sûresi indi. Onlar: "O bir, sen de birsin!" dediler. Peygamber Efendimiz (asm): "O hiçbir şeye benzemez" buyurdu. Onlar: "Bize sıfatını artır" dediler. Peygamber Efendimiz (asm): "Allahü's-Samed" (Allah Sameddir) buyurdu. Onlar: "Samed nedir?" dediler. Peygamber Efendimiz (asm): "Hiçbir şeye muhtaç olmayan, her yarattığı Kendisine muhtaç olduğu Zât" buyurdu. Onlar: "Arttır" dediler. Allah Resûlü (asm): "Lem yelid ve lem yûled" (Yani, Meryem gibi doğurmuş olmadığı gibi, Îsâ (asm) gibi doğurulmuş da değil) buyurdu.5

Üstad Bedîüzzaman Hazretleri, bu sûrede geçen "O doğurmamıştır ve doğrulmamıştır" âyetinin gâyet açık bir üslûpta gelişinin mânâsının, Hıristiyanlığın teslis inancına bir reddiye olarak, "Doğuran ve doğurulmuş olanların" ilâh olamayacağını beyan etmek, Hazret-i Îsâ'ya (as), Hazret-i Üzeyir'e (as), Melâikeye, Yıldızlara ve hak olmayan mabudlara ibâdet etmekten sakındırmak ve Cenâb-ı Hakk'ın "Ezelî ve Ebedî" olduğunu zihinlere nakşetmek olduğunu kaydeder. Yine Bedîüzzaman'a göre, mânâsı gâyet açık olan, "Ben onlardan bir rızk istemiyorum. Beni doyurmalarını da istemiyorum"6 âyeti de "Rızka muhtaç olan ve yedirilen mahlûkât mabudiyete lâyık değildirler" mânâsındadır.7

Doğan, doğurulan, yiyen, yedirilen, rızka muhtaç olan ve ihtiyaçlara mahkûm olan nice âciz varlıkların "mâbud" haline getirilmesi, ilâhlaştırılması ve putlaştırılması üzerine, insan dimağına inen bir Allah kelâmı olan Kur'ân'ın, Allah'ın sıfatlarından bahsederken, insanların anlayacağı biçimde, Allah'ın doğurmadığını, doğurulmadığını, rızka muhtaç olmadığını, yemeye mahkûm bulunmadığını nazara vermesi, "vecîz ve anlaşılır" üslûbuna yakıştığı gibi, insanların zihinlerine tenezzül açısından da bir rahmet tecellîsi mâhiyetindedir.

Dipnotlar:

1- İhlâs Sûresi, 112/1-4.
2- Buhârî, Fedâilü'l-Kur'ân, 1770.
3- a.g.e., 1771.
4- Sözler, s. 312.
5- H.D. Kur'ân Dili, 9/6272.
6- Zâriyât Sûresi, 51/57.
7- Lem'alar, s. 364.